

Ettevõtte tulumaksust pärast 2009. aastat.

Eesti liitumisläbirääkimistel väljakaubeldud erand ettevõtete tulu maksustamisel lõppeb 31. detsembril 2008. Vajalikku poliitilist tahet ega konsensust, et ELi ema- ja tütarettevõtete direktiivi (millest meile erand tehti) Eestile soodsamas suunas muuta, Euroopast ei paista. Õnneks ei paista ka vastassuunalist konsensust – maksude ühtlustamise osas. Loodetavasti oleme suhkrutrahvist õppinud, et viimase hetke kiirustades tehtud otsuste hind võib vägagi kalliks kujuneda. Seepärast on praegu enam-vähem viimane aeg aktiivsemaks diskussiooniks antud teemal.

Seni on ajakirjanduses võimaliku tulevikuvariandina mainitud vaid naasmist klassikalise kasumimaksu juurde, mida saaks kombineerida kas siis senisest madalama maksumäära (nt 10%) või maksuvaba reservfondi moodustamisega omakapitalis. Sisuliselt tähendaks see aga Eestile tagasipöördumist 1990ndatel kehtinud süsteemi juurde – st sammu tagasi. Siinkirjutaja näeb maailma pigem raamatupidaja kui maksuspetsialisti silme läbi ja seetõttu lähenen ka teemale veidi teise nurga alt. Diskussiooni elavdamiseks pakukski välja kontseptsiooni, mis praegusega võrreldes astuks sammu klassikalisest süsteemist veelgi kaugemale.

Arutluskäik toetub tõsiasjale, et ettevõtte raamatupidamisaruanne koosneb täna neljast põhiaruandest, mille tähtsus tarbijale (investorid, juhid jne) on suhteliselt võrdne: kasumiaruanne, bilanss, rahavoogude aruanne ja omakapitali muutuste aruanne. Kõik need mõõdavad ühel või teisel moel ettevõtte majandustulemust (mis eelduse kohaselt ongi ettevõtte tulumaksu objekt).

Kuigi kasumit on traditsiooniliselt peetud olulisimaks ettevõtte edukuse näitajaks, näitab uute põhiaruannete lisandumine nimekirja (rahavood, omakapitali muutused), et rõhuasetused selles kontekstis on muutumas. Seetõttu oleks ka tulumaksustamisel aeg vaadata traditsioonilisest paradigmat – kus maksuobjektina nähakse (vastavalt tulumaksuseadusele) korrigeeritud puhaskasumit – veidi väljapoole. Kuna eelkõige näib majandustulemuse hindamisel olevat kasvamas rahavoogude aruande osatähtsus, siis üks võimalus olekski toetuda kasumiaruande asemel rahavoogude aruandele ja defineerida maksustatav tulu kui korrigeeritud rahavoog enne finantseerimistehinguid.

Kolme süsteemi – täna kehtiv dividendi maksustamine, traditsiooniline kasumi maksustamine ja siin pakutu – saab ehk kõige paremini võrrelda läbi reaalse näite.

Näide
Algbilanss

Aktiva

raha ja ekvivalendid	100
nõuded	25
põhivara	75
kokku	200

Passiva

laenuid 50

omakapital 150
kokku 200

Perioodi tehingud:

Tulud kaupade/teenuste müügist 500 (millest perioodi lõpuks veel laekumata 40, st nõuete saldo kasvab 25→40), tegevuskulud 400 (sh amortisatsioon 20), intressitulud deposiitidelt 5, intressikulud 15, soetatud põhivara 60, makstud dividend 115, võetud uusi laene 110, tagastatud laene 75. Selle tulemusel tekivad perioodi kohta raamatupidamisest järgmised aruanded:

Kasumiaruanne
müügitulud 500
kulud -380
amortisatsioon -20
ärikasum 100
finantstulud 5
finantskulud -15
puhaskasum 90

Rahavoogude aruanne
ärikasum 100
amortisatsioon 20
nõuete muutus -15
kokku rahavoog äritegevusest 105

põhivara soetus -60
saadud intressid 5
kokku rahavoog investeerimistegevusest -55

saadud laenud 110
laenude tagasimaksed -75
makstud intressid -15
makstud dividendid -115
kokku rahavoog finantseerimistegevusest -95

rahavood kokku -45
raha ja ekvivalendid perioodi alguses 100
raha ja ekvivalendid perioodi lõpul 55

Lõppbilanss
raha ja ekvivalendid 55
nõuded 40
põhivara 115
aktiva kokku 210

laenud 85
omakapital 125
passiva kokku 210

Toodud näites oleks maksustatav tulu praegu kehtiva süsteemi järgi dividend (115). Traditsioonilises süsteemis saaksime maksustatava tulu asudes vastavalt (igas riigis erineva)

seaduse nõuetele korrigeerima puhaskasumit (90): +/- maksuamortisatsioon, kasumieraldised maksuvabadesse reservidesse, ettevõtlusega mitteseotud kulud, tulumaksusoodustused teatud tulude/kulude osas jne.

Kirjeldatud süsteemi järgi oleks maksustatav tulu aga rahavoog enne finantseerimistinguid (st $105-55=50$), mida tuleks korrigeerida raha kogujäägi muutusega (45). Seega maksustatav tulu tuleks näites 95. Sisuliselt maksustaksime selles süsteemis negatiivset rahavoogu finantseerimistingutelt st igasugust kapitali väljavõtmist ettevõttest, sõltumata selle kapitali liigist (oma- või võõrkapital) ja saaja asukohast. Samas ei oleks tegu kinnipeetava maksuga, mida eurodirektiiv keelab – me maksustaksime endiselt ettevõtte majandustulemust (nt igaaastase tuludeklaratsiooni alusel), mitte konkreetseid väljamakseid. Lihtsalt kasumiaruande asemel tuleb maksuobjekt rahavoogude aruande joone alt.

Süsteemi potentsiaalsed tugevused:

- a) Ühetaolisus, st erinevate investeerimis- ja finantsinstrumentide ning kõikide investorite (kodu- ja välismaiste) võrdne kohtlemine. Nii dividend kui intress on oma loomult hind kapitali kasutamise eest. Praegune süsteem motiveerib ettevõtlust maksuvaba võõrkapitali eelistamisele. Uus süsteem oleks kõikehõlmav maksustades igasugust kapitali väljaviimist ettevõttest.
- b) Innovatiivsus. Koht Financial Times'i esilehel peaks olema garanteeritud.
- c) Säilib kassapõhine maksustamine ja kõikide investeeringute (sh käibevara ja raha) tulumaksuvabastus, st süsteem pole palju erinev tänasest.
- d) Kasumi asemel (mille suurus on paratamatult hinnanguline) maksustame reaalselt laekunud tulu. Rahavooga on manipuleerimisvõimalused väiksemad kui kasumi hindamisel. Need pole küll olematud, kuid lisaks maksuseadusele riskiks pettur tõenäoliselt ka rahapesu vastaste sanktsioonidega. Jäeb ära maksuamortisatsiooni jms täiendava raamatupidamise ja administreerimise vajadus.
- e) Riigi jaoks suureneb sisuline maksubaas, sest dividendile lisandub ka igasugune muu kapitali väljaviimine ettevõttest – nt intress ja laenude tagastamine.

Võimalikud nõrkused:

- f) Liiga uudne – meil endil võib puududa oskus hinnata selle mõjusid majandusele/eelarvele, samuti sellele üleminekuga kaasnevat mõjusid.
- g) Me ei pruugi suuta vastu seista Euroopa survele. Kuigi võrdne kohtlemine on tagatud ja ülaltoodud definitsiooni korral ei oleks tegu kinnipeetava maksuga ema- ja tütarettvõtete direktiivi mõistes, on see n-ö eurotavadest vägagi erinev. Kindlasti tekitab see vaidlusi ja tõenäoliselt peaksime ka osa riikidevahelisi maksulepinguid uuesti läbirääkimisteks avama.
- h) Maksubaasi laienemine (vt punktid a, d ja e) ei pruugi meeldida suurettvõtjatele ja Eestis oma tütarettvõtteid läbi võõrkapitaliinstrumentide finantseerivatele välisinvestoritele. Samast suunast võiks tekkida vastuseis suurinvestorite eeliskohtlemise kadumise kohta (ema- ja tütarettvõtete vahelised siirded ja 20% osaluspiir). Sellele lisaks tuleksid maksubaasi ka nt laenusaaajatelt pankadele tagasi minevad kapitali (neto)siirded jne. Eeldusel, et me soovime maksubaasi laienemisel jätta maksu suhte SKPsse samaks, saab ja peab selle ettevõtjatele ilmselt kompenseerima. Põhimõtteliselt peaks seda saama teha läbi väiksema maksumäära (eeldatavasti ca 5–15% vahele). Täiendavalt võiks kaaluda ühte kontserni kuuluvat ettevõtetel enese ühise tulumaksukohustuslasena registreerimise lubamist (käibemaksust on meil taoline kogemus ju olemas).
- i) Erisoodustuste probleemid (ja lahendused) jäävad ilmselt samaks praeguse süsteemiga.
- j) Praegune rahavoogude aruande raamatupidamisjuhend lubab näidata makstud intressid kas äri- või finantstegevuse rahavoogude hulgas. Tulumaksu arvestuses peaks seda kajastama ainult viimase all.

Päikese all pole midagi uut

Loomulikult on siinkohal tegu vaid ühe võimaliku süsteemi lihtsustatud ideekavandiga ja selle detailide väljatöötamisel kohtaksime tõenäoliselt hulga raskusi. Kuid millise reformiga neid ei kaasneks? Ja kuna Euroopa Liidu tulumaksureeglite muutmiseks vajalik konsensus kuskilt ei paista, siis oma süsteemi peab Eesti niikuinii reformima.

Samas näitab kiire vaade Google'i otsingumootoris (märksõna: *cash flow taxation*), et idee ei olegi päris uus ja akadeemilisel tasandil on taolist lähenemist maailmas päris põhjalikult analüüsitud. Rakendamiseni pole aga seni kusagil jõutud. Põhjuseks tuuakse teoreetilises kirjanduses eelkõige uuele süsteemile üleminekuga kaasnevaid (st ühekordseid) raskusi. Samuti näib põhjuseks olevat ka lihtne hirm tundmatu ees. Kui nüüd Eesti valikuid sellest vaatepunktist vaadata, siis väidan, et dividendide maksustamisele üle minnes oleme me suurema osa neist üleminekumuredest juba läbi elanud. Vaja on lihtsalt astuda järgmine loogiline samm.

Guido Viik

Avaldatud: Maksumaksja, november 2005